

ONDERZOEKSRAPPORT

VOORSTELLEN VAN BURGERS

OP DE GEMEENTERAAD 02/2022

**DE WAKKERE
BURGER**

participatie & democratie

Onderzoek - Voorstellen van burgers op de gemeenteraad

Samenvatting

Sinds 2019 bepaalt het (nieuwe) Decreet Lokaal Bestuur dat gemeenten een eigen regeling moeten uitwerken over de manier waarop inwoners een eigen voorstel of vraag op de agenda van de gemeenteraad kunnen plaatsen en dat punt mondeling kunnen toelichten. De Wakkere Burger onderzocht of de lokale invulling hiervan in de praktijk een vooruitgang of achteruitgang betekende t.o.v. de toestand voor 2019 toen het (oude) Gemeentedecreet nog één uniforme procedure oplegde voor alle lokale besturen. Levert de lokale autonomie ook betere participatieregels op?

De Wakkere Burger stelde vast dat deze omzetting op een aantal plaatsen nog een stuk beter kan:

- Een aantal gemeenten heeft geen eigen reglement uitgewerkt en dus blijft dit 'participatierecht' daar dode letter voor de inwoners.
- Een aantal gemeenten creëerde nieuwe drempels voor dit participatiekanaal: hoger aantal vereiste handtekeningen, uitholling van het spreekrecht op de gemeenteraadszitting... Ter info: Een aantal gemeenten verlaagde dan weer deze drempels.

De Wakkere Burger doet daarom volgende aanbevelingen...

... aan de **lokale besturen**:

- Werk in elk geval een duidelijk lokaal reglement uit.
- Hanteer een lage handtekeningdrempel.
- Garandeer en organiseer het spreekrecht op de zitting voor de initiatiefnemers.

... aan de **Vlaamse overheid**:

- Garandeer in alle lokale besturen decretaal het spreekrecht voor de initiatiefnemers, zoals vroeger in het Gemeentedecreet.

Aanleiding van het onderzoek

Inwoners van een gemeente hebben het recht om voorstellen en vragen over de gemeentelijke beleidsvoering en dienstverlening toe te voegen aan de agenda van de gemeente- en OCMW-raad en dat punt daar ook zelf toe te lichten. Het Vlaams Parlement nam dat nieuwe 'participatie-recht' in 2006 op in het Gemeentedecreet. Daarin stond een welomschreven procedure: via een handtekeningactie konden inwoners dat recht afdwingen.

Sinds 2019 is dat Gemeentedecreet vervangen door het Decreet Lokaal Bestuur. Dat nieuwe decreet herhaalt het principe dat inwoners eigen voorstellen en vragen kunnen toevoegen aan de agenda van gemeente- en OCMW-raad, maar het herneemt de detailregelingen uit het Gemeentedecreet echter niet. Zo legt het nieuwe decreet bv. geen minimumaantal handtekeningen meer vast. De bedoeling hiervan is om meer ruimte te geven aan de autonomie van de lokale besturen om dat zelf in te vullen.

Die lokale besturen moeten de 'voorstellen van burgers' sinds 2019 dus zelf organiseren in een eigen lokaal reglement. Sommige lokale besturen kopieerden de bestaande regels uit het Gemeentedecreet, andere besturen werkten een eigen procedure uit... Een aantal besturen zette het principe uit het Decreet

Lokaal Bestuur helemaal nog niet om in eigen regels. Zo blijven de 'voorstellen van burgers' daar dode letter. Dit leidde al eens tot klachten bij burgers, zelfs formele klachten bij de toezichhoudende overheid.

Zo stelde de provinciegouverneur van Limburg n.a.v. een klacht in de gemeente Tessenderlo in juli 2021 duidelijk dat er 'twee verplichte vormen van burgerparticipatie [zijn] waarvan de gemeenteraad de modaliteiten in een reglement moet vastleggen. Het gaat hierbij om het recht om voorstellen en vragen op de agenda van de gemeenteraad te zetten en het recht om verzoekschriften in te dienen'. Ter info: In november 2021 keurde de gemeenteraad van Tessenderlo een nieuw reglement goed.

Met het Decreet Lokaal Bestuur nam de overkoepelende overheid een duidelijke stap in de richting van een actievere betrokkenheid van burgers op gemeentelijk niveau. De Wakkere Burger ondersteunt deze roep naar meer betrokkenheid. Binnen een pluralistische samenleving, gestoeld op de democratische principes, is burgerinspraak van primair belang in het vormen van een evenwichtige samenleving.

Achtergrondinformatie: het juridisch kader

De Vlaamse steden en gemeenten kunnen hun participatiebeleid zelf vormgeven, maar daarbij moeten ze zeker een eigen reglement goedkeuren over de 'voorstellen van burgers'. Het decreet lokaal bestuur voorziet immers het recht voor de inwoners om de gemeenteraadsagenda aan te vullen of om een verzoekschrift in te dienen.

Tot 2018 was artikel 200bis (e.v.) van het Gemeentedecreet nog van kracht met een uitgewerkte regeling voor alle lokale besturen van het Vlaamse Gewest. Samengevat: wanneer voldoende inwoners de aanvraag steunden, werd het 'voorstel van burgers' toegevoegd aan de agenda en kregen de indieners recht een mondelinge toelichting tijdens deze zitting.

Artikel 200bis. De inwoners hebben het recht te verzoeken om de door hen in een gemotiveerde nota nader omschreven voorstellen en vragen over de gemeentelijke beleidsvoering en dienstverlening op de agenda van de gemeenteraad in te schrijven en om deze agendapunten te komen toelichten in de gemeenteraad. Ze voegen bij die nota eventueel alle nuttige stukken die de gemeenteraad kunnen voorlichten.

Dat verzoek moet worden gesteund door ten minste :

- 1° 2 % van het aantal inwoners ouder dan 16 jaar in gemeenten met minder dan 15 000 inwoners;*
- 2° 300 inwoners ouder dan 16 jaar in gemeenten met minstens 15 000 inwoners en minder dan 30 000 inwoners;*
- 3° 1 % van het aantal inwoners ouder dan 16 jaar in gemeenten met minstens 30 000 inwoners.*

Sinds 2019 is artikel 304 van het Decreet Lokaal Bestuur van kracht. Dat artikel garandeert nog steeds het recht op 'voorstellen van burgers' in de Vlaamse lokale besturen, maar schrijft geen gedetailleerde procedure meer voor. Het nieuwe decreet vertrekt van het principe van de lokale autonomie. Het artikel 304 stelt het volgende :

Artikel 304: §1 De gemeenteraad voert een beleid op het vlak van de betrokkenheid en de inspraak van de burgers of van de doelgroepen, met inbegrip van een regeling over het recht van de inwoners om voorstellen en vragen op de agenda van de gemeenteraad te zetten. Het eerste lid is van toepassing op het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn, met dien verstande dat 'gemeenteraad' wordt gelezen als 'raad voor maatschappelijk welzijn'.

§2. Overeenkomstig artikel 28 van de Grondwet, heeft iedereen het recht verzoekschriften in te dienen bij de organen van de gemeente en bij de organen van het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn.

Doel van het onderzoek

De Wakkere Burger bevroeg in 2021 de 300 Vlaamse steden en gemeenten naar de manier waarop zij het verplichte principe van 'voorstellen van burgers' hebben omgezet in een eigen lokaal reglement. We waren daarbij vooral geïnteresseerd in volgende vragen:

- Voorzien deze nieuwe reglementen lagere of hogere drempels voor 'voorstellen van burgers' (bv. het vereiste aantal handtekeningen)?
- Voorzien deze nieuwe reglementen nog steeds in een garantie voor de burgers om hun vragen en voorstellen mondeling toe te lichten tijdens de zitting?
- Voerden bepaalde lokale besturen nieuwe creatieve, soepele... procedures in?

Samengevat: waar zorgde de gemeentelijke autonomie voor een opvallende vooruitgang of een achteruitgang ten opzichte van de vroegere Vlaamse decretale regeling?

Het onderzoek liep in de periode september-november 2021. De Wakkere Burger verstuurde volgende vraag naar de Vlaamse lokale besturen:

'Krachtens artikel 304 van het Decreet Lokaal Bestuur zijn alle Vlaamse steden en gemeenten verplicht om burgers de kans te geven om tijdens de gemeenteraad een eigen voorstel op agenda te plaatsen en toe te lichten of een verzoekschrift in te dienen. Daarvoor moeten de lokale besturen een eigen reglement/procedure bepalen.

Recent bereikten ons verhalen dat sommige gemeenten nog niet in een procedure hebben voorzien die burgers toelaat om zaken aan te kaarten op de gemeenteraad. Daarom organiseert De Wakkere Burger deze algemene bevraging bij alle Vlaamse steden en gemeenten naar de praktische implementatie van artikel 304. Dit onderzoek zal ons in staat stellen om een algemeen beeld te krijgen over de lokale inspraak van de burger.

Deze bevraging beroept zich op Openbaarheid van Bestuur zoals voorzien in artikel II.31 van het Bestuursdecreet. De Wakkere Burger gaat er dus van uit dat deze informatie ons binnen de 20 dagen zal bereiken.

Concreet ontvangen we graag een kopie van het reglement waarmee deze 'voorstellen van burgers' op de gemeenteraad uit het artikel 304 van het Decreet Lokaal Bestuur werden geïmplementeerd.

We ontvangen deze informatie bij voorkeur in digitale vorm via dit mailadres.

We zijn hierbij geïnteresseerd in:

- *het aantal handtekeningen nodig om een voorstel van burgers aan de agenda toe te voegen*
- *de wijze van behandeling tijdens de zitting*

Mocht deze procedure (nog) niet omgezet zijn in een goedgekeurd reglement, wil u dan zo vriendelijk zijn om ons te laten weten hoe dit nu feitelijk wordt aangepakt. '

Achtergrondinformatie: visie van De Wakkere Burger

Voor De Wakkere Burger is beleidsparticipatie van burgers een noodzakelijk element binnen elke moderne democratie. Participatie is natuurlijk veel meer dan alleen enkele juridische regels en formele procedures. Participatie is vooral een kwestie van een open, burgergerichte politieke cultuur waarbij beleidsmakers rekening houden met de vragen en ideeën die bestaan in de samenleving en in dialoog op zoek gaan naar zo goed mogelijke oplossingen met een breed en divers draagvlak. Een dergelijke 'burgerbetrokken' mentaliteit gaat dus verder dan het louter aanhoren van een voorstel van burgers op de gemeenteraad.

Maar een dergelijke minimale juridische garantie kan wel nuttig, zelfs noodzakelijk zijn. Bij gemeentebesturen met die open mentaliteit zullen de 'voorstellen van burgers' misschien overbodig zijn. Maar net zoals de Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur in zijn advies bij de invoering van deze 'voorstellen van burgers' benadrukte, vindt ook De Wakkere Burger dat bij gemeentebesturen die de betrokkenheid van burgers eerder als bedreigend zien, dit instrument een zinvolle juridische hefboom vormt om als samenleving invloed te hebben op de politieke agenda.

In politieke kringen horen we ook wel eens de kritiek dat deze 'voorstellen van burgers' kunnen zorgen voor overladen agenda's. Een zekere drempel lijkt dan aangewezen. Toch blijkt in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest dat een grote angst voor een stroom aan 'voorstellen' ongegrond is. Daar geldt een drempel van slechts 20 handtekeningen voor een burgerinterpellatie op de gemeenteraad. Voor een grote stad als Brussel met 180.000 inwoners is dat zeer laagdrempelig en toch merken we geen overvloed aan vragen. Sinds 2019 werden slechts zestien voorstellen ingediend bij de stad Brussel. Die lage drempel zorgt dus niet voor een stormloop aan zinloze interpellaties.

Nu de Vlaamse steden en gemeenten meer autonomie kregen inzake de 'voorstellen van burgers' kunnen ze ook meer vertrouwen stellen in de burger en een laagdrempelige procedure voorzien. Misschien vertaalt die openheid zich in meer vertrouwen in de politiek.

We hoorden eerder echo's dat gemeenten de 'voorstellen' lokaal op verschillende manieren implementeren, o.m.:

- overname van de bestaande regeling uit het gemeentedecreet zonder enige aanpassing.
- overname van de bestaande regeling uit het gemeentedecreet, maar met kleine aanpassingen aan bv. de handtekeningdrempel.
- invoeging van de 'voorstellen van burgers' in bestaande lokale procedures voor bv. een vragenuurtje voor of na de gemeenteraad, voor spreekrecht...
- samenvoeging van de 'voorstellen van burgers' met de procedure voor 'verzoekschriften'.

Elk van deze keuzes heeft zijn impact op de participatie van de burger. Een lagere handtekeningen-drempel en afdwingbaar recht op mondelinge toelichting maakt kans op inspraak en invloed groter.

De Wakkere Burger vertrekt van een duidelijk uitgangspunt. De vrijheid die het Decreet Lokaal Bestuur geeft aan de lokale besturen om eigenhandig een procedure voor de 'voorstellen van burgers' uit te werken, mag geen uitholling betekenen van dit burgerrecht. Een lokaal reglement werpt m.a.w. geen nieuwe hoge drempels op of holt het spreekrecht uit t.o.v. de bestaande situatie.

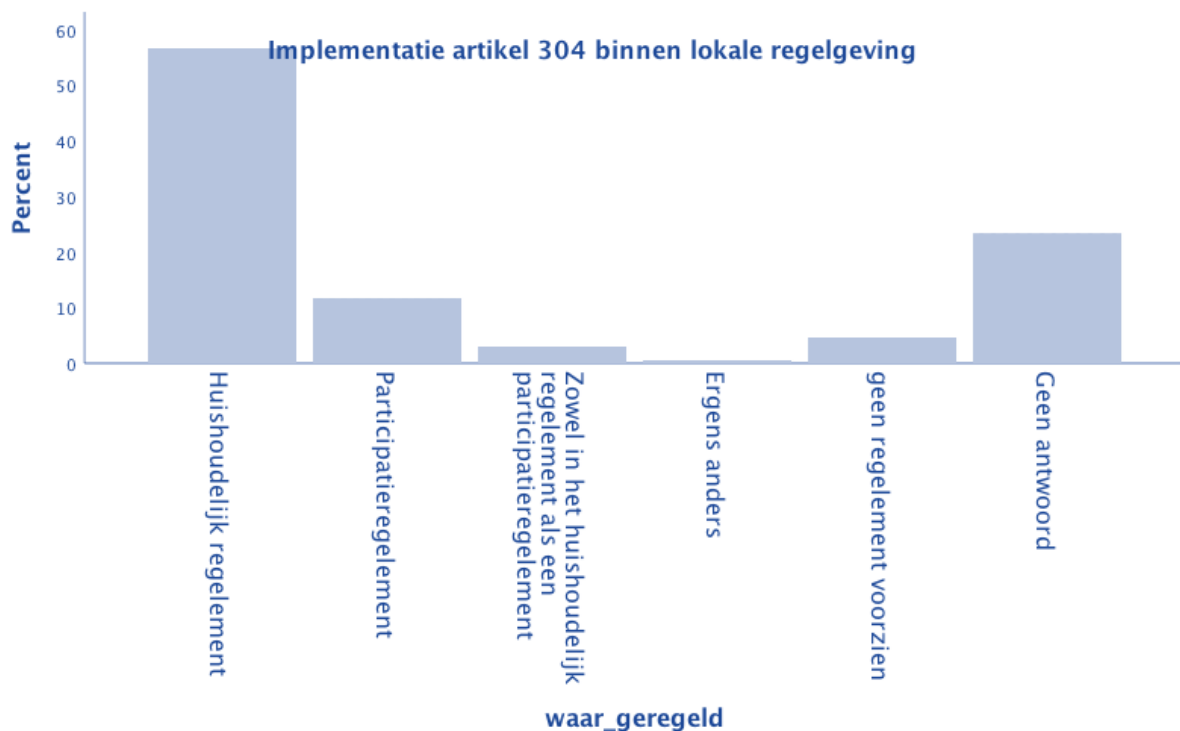
Resultaten / conclusies

Respons

We stelden onze vragen aan alle lokale besturen. Van de 300 Vlaamse steden en gemeenten, hebben we van 80% van de bevroegden een antwoord ontvangen. Vooral de grotere gemeenten (+50.000 inwoners) bleken minder geneigd om te antwoorden (28,6%). Terwijl bij de kleinste gemeenten (-10.000 inwoners) slechts een kleine 15% geen antwoord voorzag op onze vragen (14,3%).

Algemene conclusies

De Vlaamse steden en gemeenten konden artikel 304 op verschillende manieren implementeren. Een eerste vraag gaat over het specifieke 'document' waarin dit gebeurde. Ongeveer een kwart van de 300 Vlaamse gemeenten gaf geen antwoord op deze vraag. Van de andere geven er 170 (of 56,7%) aan dat ze werken met een regeling binnen het huishoudelijk reglement, 35 (of 11,7%) andere gemeenten maakten een specifiek participatiereglement op.

Deze vraag is interessant omdat De Wakkere Burger van mening is dat de opmaak van deze participatiereglementen een positieve evolutie is. Een denkoefening over een lokale visie op participatie en burgerbetrokkenheid is buitengewoon zinvol. Een helder en duidelijk reglement met de rechten en kanalen voor actieve burgers is ongetwijfeld een meerwaarde.

Vele (vooral kleinere) gemeenten namen duidelijk een standaardmodel over, volgens de respondenten opgemaakt door de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten. Op zich is het gebruik van dergelijke standaardmodellen niet problematisch. Al ziet De Wakkere Burger een duidelijke meerwaarde in de ontwikkeling van een eigen lokale visie op participatie, inclusief de verplichte regeling voor 'voorstellen', geënt op de specifieke lokale situatie, bestaande ervaringen en instrumenten... Wat werkt in Antwerpen, werkt waarschijnlijk niet in een kleine landelijke gemeente en vice versa.

(Nog) geen lokale procedure

Uit deze grafiek blijkt ook dat in het najaar van 2021, bijna 3 jaar in de lopende beleidsperiode, een klein aantal gemeenten nog niet over een eigen regeling beschikte om 'voorstellen van burgers' te behandelen op de gemeenteraad. Op die manier blijft dat burgerrecht daar voorlopig dode letter. De commentaar vanuit lokale besturen zonder nieuwe regeling verwezen vooral naar volgende zaken:

- Omdat de coronasituatie veel tijd en energie vergde, kreeg een aantal andere kwesties tijdelijk minder aandacht; o.a. de opmaak van een participatiereglement.
- Omdat in een aantal lokale besturen nog nooit 'voorstellen' waren ingediend, waardoor het thema niet top-of-mind was.

Verzoeken zonder gegarandeerd spreekrecht

Een nog belangrijkere vraag gaat over de concrete procedure die de lokale besturen invoerden voor de 'voorstellen van burgers'. Zoals eerder gesteld kunnen zij dat autonoom invullen. Gelet op de relatief grote non-respons werken wij hier niet met precieze percentages, maar geven wij gewoon enkele opvallende trends en vaststellingen weer.

In een aantal gemeenten viel toch op dat de regeling uit het Gemeentedecreet niet helemaal werd overgenomen, maar enigszins werd uitgehold. In de algemeen geldende regels uit dat vorige decreet lag duidelijk vast dat de inwoners het recht hadden om 'voorstellen en vragen over de gemeentelijke beleidsvoering en dienstverlening op de agenda van de gemeenteraad in te schrijven' én om 'deze agendapunten te komen toelichten in de gemeenteraad'. Het Gemeentedecreet voorzag dus een vorm van spreekrecht na een geslaagde handtekeningactie bij een 'voorstel van burgers'.

Dat is vandaag in een – weliswaar beperkt - aantal van de onderzochte lokale reglementen niet meer het geval. Daar wordt de garantie op mondelinge toelichting afgezwakt tot een mogelijkheid mits uitnodiging of toelating van het lokale bestuur. We lezen formuleringen als:

'De indieners kunnen worden gevraagd om In de gemeenteraad gehoord te worden voor nadere toelichting'

De verzoeker of, indien het verzoekschrift door meerdere personen ondertekend is, de eerste ondertekenaar van het verzoekschrift, kan worden gehoord door het betrokken orgaan van de gemeente of het OCMW.

Een deel van de verklaring voor deze afzwakking is te vinden in het feit dat een aantal gemeenten 'verzoekschriften' (met in het Gemeentedecreet een mogelijkheid om gehoord te worden) in hun nieuw reglement als het ware hebben samengevoegd met de 'voorstellen' (met in het Gemeentedecreet een garantie om gehoord te worden) en daarbij alleen de vrijblijvende formulering van de verzoekschriften hebben overgenomen. De Wakkere Burger pleit om dit spreekrecht steeds te garanderen in de lokale reglementen.

Ter info: Dit onderzoek geeft alleen weer wat formeel is opgenomen in de reglementen. Het geeft niet weer in welke mate lokale besturen dat spreekrecht in de praktijk toestaan of weigeren.

Oude regels (ongeveer) behouden, met versoepelingen voor burgers

Een aantal lokale besturen nam in grote lijnen de bestaande regeling over uit het oude gemeentedecreet; inclusief de bestaande handtekeningdrempel.

Een positieve vaststelling: in heel wat steden en gemeenten werd het vereiste aantal handtekeningen (aanzienlijk) gereduceerd. Enkele voorbeelden:

- Dilbeek: 100 handtekeningen i.p.v. +/- 400
- Halle: 20 handtekeningen i.p.v. +/- 400

- Huldenberg: 50 handtekeningen i.p.v. +/- 180
- Kasterlee: 50 handtekeningen i.p.v. 300
- Mechelen: 280 handtekeningen i.p.v. +/- 6 à 700
- Oudenburg: 75 handtekeningen i.p.v. +/- 180
- Zonnebeke: 50 handtekeningen i.p.v. +/- 200
- Zutendaal: 0 handtekeningen (voorzien in een lokale procedure voor spreekrecht)

Oude regels (ongeveer) behouden, met verstrenging voor burgers

Anderzijds vermelden de nieuwe reglementen van een klein aantal gemeentebesturen een opvallend verhoogde handtekeningdrempel.

- De gemeente As voerde een handtekeningdrempel in van 500 in plaats van de 2 %, wat meer dan een verdriedubbeling betekent.
- De stad Kortrijk voerde een drempel in van 4.000 handtekeningen, meer dan vijf maal de oude drempel uit het Gemeentedecreet.
- De nieuwe fusiegemeente Kruisem hanteert een drempel van 1.500 handtekeningen. Opvallend meer dan de 300 handtekeningen die vroeger zou geteld hebben in een gemeente met dat inwonersaantal.
- De gemeente Tielt voerde een drempel in van 5% van het aantal inwoners ouder dan 16 jaar. In de oude regeling was dat 2%.

Ter illustratie vindt u in de bijlagen nog een beschrijving van de situatie in de 13 Vlaamse centrumsteden.

Aanbevelingen

Het onderzoek geeft een vrij volledig en helder beeld van de behandeling van de 'voorstellen van burgers' in de Vlaamse lokale besturen. Deze indrukken en conclusies zijn natuurlijk maar een terugblik, geen vooruitblik op de wenselijke situatie.

Gebaseerd op de onderzoeksresultaten, het actuele decretale kader en de eigen kijk op burgerparticipatie, wil De Wakkere Burger de Vlaamse steden en gemeenten aanmoedigen tot volgende acties:

- Maak dringend werk van een omzetting van het decretale principe van de 'voorstellen van burgers' in een eigen lokale regeling, wanneer dat nog niet zou zijn gebeurd. De bouwstenen voor die regeling die we als bijlage meegeven, kunnen dienen als inspiratie.
- Hanteer een burgervriendelijke, lage handtekeningdrempel. De Brusselse regeling met 20 handtekeningen toont aan dat zelfs een bijna onbestaande drempel geen stortvloed aan onverantwoorde extra agendapunten teweegbrengt. Alleszins lijken zeker de voorbeelden waar deze drempel opvallend werd verhoogd ons tegengesteld aan de participatieve insteek van het Decreet Lokaal Bestuur. Dat neigt zelfs naar misbruik van de lokale autonomie.
- Verzeker het spreekrecht voor de initiatiefnemers. Initiatiefnemers die voldoen aan alle voorwaarden en die voldoende handtekeningen verzamelden moeten hun voorstel altijd mondeling kunnen toelichten. Dus niet alleen op uitnodiging van de lokale overheid. Anders vormt ook dit een stap terug in vergelijking met het Gemeentedecreet.
- Zorg voor een duidelijk draaiboekje voor de behandeling van een voorstel tijdens de zitting van gemeente- en OCMW-raad. Een korte handleiding ter informatie van de initiatiefnemers moet een goed verloop garanderen. Informeer de burgers over de mogelijkheid om 'voorstellen' in te dienen. Maak de procedure en andere afspraken vlot toegankelijk via bv. De website van het lokale bestuur.

Gebaseerd op de vaststelling dat een aantal gemeenten het spreekrecht alleen mits toelating voorzien, vraagt De Wakkere Burger daarnaast aan het Vlaamse bestuursniveau een decretaal initiatief:

- Veranker het principe van het spreekrecht opnieuw nadrukkelijk in het Decreet Lokaal Bestuur. Een aantal lokale besturen hebben hun lokale autonomie gebruikt om dit spreekrecht uit te hollen; bv. Door de initiatiefnemers alleen op vraag van dat bestuur aan het woord te laten. We vinden deze mondelinge toelichting een essentieel onderdeel van dit participatiekanaal.

*_*_*_*_*_*

BIJLAGEN

1. **Situatieschets 13 centrumsteden**
2. **Bouwstenen voor een reglement**

BIJLAGE 1: Situatieschets 13 centrumsteden

Aalst:

- **handtekeningendrempel:** 1% van de inwoners vanaf 16jaar - overgenomen uit bestaande regeling van het gemeentedecreet
- **spreekrecht:** afdwingbaar door burger

De stad Aalst kent geen apart participatiereglement voor artikel 304, de regeling zit vevat in het huishoudelijk reglement. Binnen dat huishoudelijk reglement zijn zowel verzoekschriften als vragen van burgers geregeld. De procedure voor voorstellen van burgers volgt in Aalst de logica uit het oude Gemeentedecreet, waar 1% van de 16+ Aalstenaars het voorstel moet hebben ondertekend, na de indiening volgt een relatief strenge controle omtrent de bevoegdheid van de stad, waaraan extra parameters zijn toegevoegd die specifiek zijn voor de lokale context.

Na een controle inzake de bevoegdheid kan de indiener een beknopte toelichting geven. Hij/zij beschikt daarvoor over een spreektijd van vijftien minuten. Hij/zij kan op eventuele vragen van de raadsleden te antwoorden, maar mag niet deelnemen aan het debat dat volgt op de toelichting.

Antwerpen:

- **handtekeningendrempel:** 1% van de inwoners vanaf 16jaar - overgenomen uit bestaande regeling van het gemeentedecreet
- **spreekrecht:** afdwingbaar door burger

In de stad Antwerpen regelt men de verzoekschriften en vragen van burgers in het Huishoudelijk Reglement van de stad. De regeling wijkt in beide gevallen enigszins af van de klassieke procedure. De regeling voor verzoekschriften gaat over een schriftelijke procedure waarbij de inwoners van de stad een verzoek sturen om iets te doen of te laten (letterlijke bewoording van HHR).

Naast een verzoekschrift kunnen de burgers ook een gemotiveerde nota indienen met vragen over de beleidsvoering van de stad, deze logica volgt ook de voorstellen van burgers. De gemotiveerde nota moet worden ondertekend door 1% van de inwoners. Na de indiening van de gemotiveerde nota zal een bevoegd comité oordelen of het onderwerp past binnen de stedelijke bevoegdheden. Als de vraag voldoet, kunnen de burgers spreekrecht afdwingen in de bevoegde raad of commissie.

Antwerpen heeft dus een duidelijke inspanning gedaan om rekening te houden met de eigen stedelijke context en maakt het burgers ietwat makkelijker om deel te nemen aan het systeem, toch kan ook hier de werking nog een stuk meer worden uitgewerkt;

Brugge:

- **handtekeningendrempel:** 1.000 inwoners vanaf 16jaar
- **spreekrecht:** afdwingbaar door burger

De stad Brugge regelt artikel 304 in een apart inspraakreglement.

De gemeenteraad behandelt de verzoekschriften, voorstellen en vragen die tot zijn bevoegdheid behoren wanneer ze ondertekend zijn door ten minste 1.000 inwoners van minstens 16 jaar oud op de datum van

indiening. In het verzoekschrift, voorstel of vraag kan men uitdrukkelijk vragen om in de bevoegde gemeenteraadscommissie gehoord te worden voor nadere toelichting. De indieners kunnen daartoe dan maximaal drie personen afvaardigen; de toelichting mag hoogstens een kwartier duren.

De 1000 handtekeningen duiden in Brugge dus op het recht op behandeling en toelichting op de gemeenteraad. De andere verzoekschriften, voorstellen en vragen worden, volgens het inspraakreglement, behandeld door het college van burgemeester en schepenen of door de burgemeester.

Genk:

- **handtekeningendrempel:** 1% van de inwoners vanaf 16jaar - overgenomen uit bestaande regeling van het gemeentedecreet
- **spreekrecht:** afdwingbaar door burger

De stad Genk regelt artikel 304 in een eigen apart reglement met verschillende procedures voor verzoekschriften en voorstellen van burgers. De regelgeving omtrent de verzoekschriften volgt de klassieke procedure. De regelgeving omtrent voorstellen van burgers hanteert hier de drempel van 1% van de inwoners vanaf 16jaar om op de gemeenteraad te verschijnen, alvorens de burgers hun spreekrecht kunnen invoeren zal men ook hier controleren of de vraag binnen de bevoegdheden van de stad valt.

Gent:

- **handtekeningendrempel:** 1000 inwoners vanaf 16jaar
- **spreekrecht:** afdwingbaar door burger

De stad Gent regelt artikel 304 in het huishoudelijk reglement van de stad. De schriftelijke procedure voor een verzoekschrift volgt de klassieke procedure. De voorstellen van burgers volgen een eigen lokale logica. Vooreerst is er een controle omtrent de bevoegdheden, toch verschilt deze enigszins omdat de initiatiefnemers in Gent alvast tweemaal worden uitgenodigd om hun voorstel mondeling te komen toelichten.

Ten eerste worden ze uitgenodigd in de betreffende commissie, waar de initiatiefnemers een spreektijd van 15 minuten genieten. Ten tweede worden daarna ook de initiatiefnemers uitgenodigd om hun voorstel mondeling te komen toelichten op de gemeenteraad. Op zich is dit een solide reglement, maar het bevat ook extra drempels waardoor de toegang voor de burger enigszins wordt ingeperkt. Zo kan er slechts één tussenkomst per gemeenteraad worden gepland, waardoor het aantal initiatief de facto beperkt is tot 12 per jaar. Daarnaast staat er ook ingeschreven dat er in de eerste zes maanden en het laatste jaar voor of na de verkiezingen geen vragen kunnen worden gesteld.

Hasselt:

- **handtekeningendrempel:** 1% van de inwoners vanaf 16jaar - overgenomen uit bestaande regeling van het gemeentedecreet
- **spreekrecht:** mits toestemming/vraag + bestand vragenhalfuurtje

De stad Hasselt regelt artikel 304 in haar huishoudelijk reglement. Voor verzoekschriften volgt Hasselt de klassieke procedure. Ook voor voorstellen van burgers volgt Hasselt enigszins de logica van oude Gemeentedecreet, waar er 1% van de inwoners vanaf 16 jaar vereist is om een voorstel in te dienen. Als de Gemeenteraad daarom verzoekt, kan de initiatiefnemer zijn/haar voorstel toelichten op de Gemeenteraad.

Toch bestaat in Hasselt een vorm van spreekrecht. Er bestaat een vragenmoment voor de zogenaamde 'verenigde commissie' (alle leden van de Gemeenteraad). Ze dienen hiervoor wel twee weken op voorhand een voorstel voor in te dienen, het voorstel dient dat ook deel dient uit te maken van de lokale bevoegdheden.

Kortrijk:

- **handtekeningendrempel:** 4.000 inwoners vanaf 16jaar
- **spreekrecht:** afdwingbaar door burger

De stad Kortrijk heeft een apart participatiereglement. Het stadsbestuur zet nadrukkelijk in op betrokkenheid van burgers: het reglement vermeldt projecten als Kortrijk Spreekt, digitale referenda... Het stadsbestuur promoot zichzelf ook als een trendsetter inzake participatie.

Daartegenover staat dan wel dat de handtekeningdrempel voor 'voorstellen van burgers' opvallend hoog ligt. Het participatiereglement stelt dat het voorstel dient ondertekend te zijn door 4.000 inwoners die de leeftijd van zestien jaar hebben bereikt op datum van indiening van de vraag of het voorstel. De verzoeker of de eerste ondertekenaar van het verzoekschrift wordt gedurende maximaal 10 minuten gehoord door de gemeenteraad en/of de raad voor maatschappelijk welzijn. De verzoeker of de eerste ondertekenaar van het verzoekschrift heeft het recht zich te laten bijstaan door een persoon naar keuze.

Leuven:

- **handtekeningdrempel:** 750 inwoners vanaf 16 jaar
- **spreekrecht:** afdwingbaar door burger

De stad Leuven regelt artikel 304 in het huishoudelijk reglement voor de gemeenteraad.

Het burgervoorstel mag niet handelen over persoonlijke aangelegenheden, de beleidsrapporten en de gemeentebelastingen en retributies. Het voorstel mag ook geen beledigend taalgebruik bevatten. De drempel van 750 handtekeningen is relatief laag is in vergelijking met andere steden en gemeenten.

Het voorstel kan gedurende maximum vijftien minuten worden toegelicht door de initiatiefnemers. Deze afgevaardigde neemt daarna niet deel aan de bespreking, maar mag wel antwoorden op vragen van raadsleden. Op het einde van de bespreking krijgt de afgevaardigde van de initiatiefnemers nog tien minuten voor een wederwoord.

Mechelen:

- **handtekeningdrempel:** 280 inwoners vanaf 16 jaar
- **spreekrecht:** afdwingbaar door burgers + burgerkwartier voor de Gemeenteraad

De stad Mechelen regelt artikel 304 in het huishoudelijk reglement. In het HHR staan verschillende mogelijkheden tot participatie opgelijst. De regeling voor 'voorstellen van burgers' ligt in Mechelen opvallend laag met slechts 280 handtekeningen (een verwijzing naar postcode 2800). De indieners worden dan sowieso mondeling gehoord op de gemeenteraad en hebben dus spreekrecht.

Naast deze mondelinge toelichting bij hun voorstel, kunnen Mechelaars ook gebruik maken van het 'burgerkwartier' dat plaats vindt net voor de Gemeenteraad. Hier dienen burgers twee weken op voorhand kenbaar te maken waarover ze een vraag wensen te stellen.

Oostende:

- **handtekeningdrempel:** 500 inwoners vanaf 16 jaar
- **spreekrecht:** afdwingbaar door burgers

De stad Oostende regelt artikel 304 in het huishoudelijk reglement. De kuststad heeft geen apart participatiereglement. Oostende kent verzoekschriften, die de klassieke procedure volgen.

De voorstellen van burgers die dienen vragen worden ingediend te worden door 500 Oostendenaars met enkele ontvankelijkheid juiste document, niet beledigend.... Mits te voldoen aan deze vereisten kunnen de indieners mondelingen worden gehoord op de Gemeenteraad. Toch bestaan er in Oostende nog enkele beperkingen: er zijn maximaal drie vragen mogelijk per gemeenteraad. Daarnaast mag een persoon binnen eenzelfde legislatuur maar één keer dezelfde vraag indienen. De burger krijgt vijf minuten spreektijd op de gemeenteraad.

Roeselare:

- **handtekeningdrempel:** 500 inwoners vanaf 16 jaar
- **spreekrecht:** afdwingbaar door burgers

De stad Roeselare regelt artikel 304 in een specifiek inspraakreglement, dat verzoekschriften en voorstellen van burgers onder dezelfde noemer zet. Hier zijn 500 handtekeningen nodig om de drempel te overwinnen halen en het recht te krijgen om te kunnen spreken op de gemeenteraad. In Roeselare hanteert men dezelfde procedure voor zowel verzoekschriften als voorstellen van burgers.

Sint-Niklaas:

- **handtekeningendrempel:** 1% handtekeningen 16+ zie verder 500
- **spreekrecht:** Na 1% handtekeningen

In Sint-Niklaas heeft men recent een nieuw participatiereglement goedgekeurd. Binnen dat reglement zijn enkele belangrijke aanpassingen gedaan. Daarnaast omvat dit reglement ook een procedure tot voorstellen van burgers, hier gaat het om een voorstel dat kan gepland worden op de Gemeenteraad. Dit kan na een verzameling van 500 handtekeningen.

Daarnaast bestaat er ook een procedure tot het indienen van verzoekschriften en nog apart kanaal voor vragen van burgers. Vragen kunnen te allen tijde mag worden bezorgd aan het stadsbestuur en komen dan bij de bevoegde diensten terecht.

Turnhout:

- **handtekeningendrempel:** 1 % van het aantal inwoners ouder dan 16 jaar.
- **spreekrecht:** niet duidelijk vermeld in reglement

De stad regelt artikel 304 van het Decreet Lokaal Bestuur in haar huishoudelijk reglement. De procedure in Turnhout volgt de logica uit het oude gemeentedecreet, waar er voor een voorstel van burgers handtekeningen nodig zijn van 1% van de burgers boven de 16.

BIJLAGE 2: Bouwstenen voor een lokaal reglement

Zie volgende pagina

BOUWSTENEN

Reglement: Voorstellen en vragen van burgers op de gemeenteraad

Met het formele participatiekanaal ‘voorstellen of vragen van burgers’ kunnen inwoners actief deelnemen aan de agendasetting binnen het lokale beleid. Het (oude) Gemeentedecreet voerde het principe in (vanaf 2007) en legde een uniforme procedure op voor alle steden en gemeenten. Zo moesten burgers een decretaal bepaald aantal handtekeningen verzamelen voor ze hun vraag of voorstel mondeling konden toelichten op de raadszitting. Het (nieuwe) Decreet Lokaal Bestuur herhaalde het principe (vanaf 2019) in art. 304. Dat artikel bevat wel geen uniforme detailregeling niet meer: de lokale besturen genieten dus heel wat vrijheid om een eigen invulling te geven aan de praktische organisatie van de ‘voorstellen van burgers’.

In dit document schetst De Wakkere Burger hiervoor een voorbeeldreglement. Dit reglement biedt enkele belangrijke bouwstenen waarmee steden en gemeenten een evenwichtige, maar ook toegankelijke regelgeving kunnen creëren. Het onderstaande reglement wil bewust niet strenger zijn dan het Gemeentedecreet: geen hogere drempels voor burgers, maar integendeel, meer duidelijkheid en toegankelijkheid.

De opbouw is dusdanig dat u links de inhoudelijke artikels terugvindt en in de kolom rechts de nodige extra toelichting en visie bij de bouwstenen en de verschillende opties.

1.

Inwoners van de gemeente, die ouder zijn dan 16 jaar, kunnen een voorstel of vraag over de beleidsvoering en dienstverlening van gemeente of OCMW op de agenda van gemeente-/OCMW-raad plaatsen. Zij hebben daarbij het recht om hun vraag of voorstel toe te lichten tijdens de zitting.

De voorstellen en vragen van burgers kunnen alleen betrekking hebben op zaken waarvoor gemeente of OCMW bevoegd zijn.

2. *[eventueel toe te voegen]*

Voorstellen en vragen van burgers zijn niet ontvankelijk wanneer ze uitsluitend betrekking hebben op: *[bv.]*

- verzoeken om informatie of toegang van bestuursdocumenten
- meningen of kritieken, zonder een duidelijk voorstel of vraag
- voorstellen of vragen met een onredelijke of vage inhoud
- voorstellen of vragen met een beledigend taalgebruik
- aanvragen, bezwaren of beroepen in aangelegenheden waarvoor een specifieke aanvraag-, bezwaar- of beroepsprocedure bestaat

Dit artikel vertaalt het principe uit artikel 304 van het Decreet Lokaal Bestuur dat elk lokaal bestuur een procedure moet voorzien waarmee burgers hun eigen voorstellen en vragen van burgers op de agenda van de gemeente-/OCMW-raad kunnen plaatsen.

Om misverstanden te vermijden voor burgers kunnen een aantal formele uitsluitingsgronden worden weergegeven - zonder dat deze de bedoeling hebben om de toegang voor de burger te bemoeilijken. Zo lijkt het logisch dat bv. een loutere vraag naar overheidsinformatie niet zo maar leidt naar een afwijzing, maar wel naar een doorverwijzing naar de juiste instantie of procedure.

De voorzitter van de gemeente-/OCMW-raad [of andere instantie] maakt deze beoordeling. Hij/zij kan de indiener verzoeken om een nieuw geformuleerd voorstel of vraag in te dienen dat wel aan de ontvankelijkheidseisen voldoet.

3.

De initiatiefnemers dienen hun verzoek in door middel van een formulier, dat ter beschikking wordt gesteld via de [WEBTOEPASSING] en via het loket van [DIENST].

Bij dit formulier voegen zij een nota met een duidelijke omschrijving en motivering van de voorstellen en/of vragen. Daarbij kunnen zij ook alle nuttige stukken voegen die de gemeenteraad kunnen voorlichten.

4.

De initiatiefnemer(s) en ondertekenaars moeten inwoner van de gemeente zijn en 16 jaar of ouder zijn.

Het verzoek moet worden gesteund door:

Optie 1: ten minste [VAST AANTAL] inwoners ouder dan 16 jaar.

Optie 2: ten minste [1-2%] van de inwoners ouder dan 16 jaar.

Optie 3: geen handtekeningen nodig [*dan verdwijnen alle elementen over ondertekenaars*]

[eventueel toe te voegen] De ondersteuningsverklaringen van ondertekenaars kunnen worden ingezameld via een papieren lijst of via een elektronische (internet)applicatie.

Het formulier vermeldt de naam, voornamen, geboortedatum en woonplaats van iedereen die dit verzoek heeft ondertekend.

Het formulier, de nota en de bijbehorende stukken worden overgemaakt aan het lokale bestuur stad via [GEWONE BRIEF / AANGETEKENDE BRIEF] of tegen ontvangstbewijs afgegeven aan [DIENST].

5.

Dit artikel voorziet in een vlotte toegang via zowel een digitale als een fysieke weg. Zoals voorzien in heel wat lokale participatiereglementen.

Met een heldere en gevatte tekst informeren de initiatiefnemers de leden van de gemeente-/OCMW-raad.

Het Decreet Lokaal Bestuur voorziet geen minimaal aantal handtekeningen meer. Het lokaal bestuur beslist daarover zelf. De Wakkere Burger pleit voor een vast aantal handtekeningen. Dan is alles in een oogopslag duidelijk. De Wakkere Burger pleit ook voor een laag, toegankelijk aantal. Zo volstaan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 20 handtekeningen voor een burgerinterpellatie, zonder dat dit een overvloed aan verzoeken veroorzaakt.

Een aantal lokale participatiereglementen voorziet ondertussen in een digitale werving van handtekeningen.

De initiatiefnemers moeten het verzoek minstens 20 kalenderdagen voor de dag van de vergadering van de betreffende raad bij de voorzitter van de gemeente-/OCMW-raad indienen. Alleen dan kan een voorstel of vraag tijdens de eerstvolgende gemeenteraad worden behandeld. Indien het verzoek later wordt ingediend zal het pas tijdens de eerste daaropvolgende vergadering van de raad worden behandeld.

De voorzitter van de gemeente-/OCMW-raad **[of andere instantie]** controleert de handtekeningen en gaat na of het voorstel aan alle voorwaarden voldoet en ontvankelijk is.

De gemeenteraad doet vooraf uitspraak over zijn bevoegdheid ten aanzien van het voorstel of de vraag. Binnen zijn bevoegdheid bepaalt de gemeenteraad/OCMW-raad ook welk gevolg daaraan wordt gegeven en hoe dat wordt bekendgemaakt.

6.

De initiatiefnemer, of één van hen indien het meerdere initiatiefnemers betreft, heeft [10-15] minuten spreektijd tijdens de vergadering van de gemeente-/OCMW-raad om het voorstel of de vraag toe te lichten. Deze initiatiefnemer kan zich laten bijstaan door een persoon naar keuze.

[eventueel toe te voegen]

- De spreektermijn kan na akkoord van de voorzitter van de gemeenteraad worden verlengd indien daardoor de verdere behandeling van de andere agendapunten van de gemeenteraadsvergadering niet in het gedrang komt.
- Er is na de toelichting gelegenheid voor de raadsleden om vragen te stellen aan de initiatiefnemer.
- Er is na de toelichting gelegenheid voor één raadslid per fractie om vragen te stellen aan de initiatiefnemer.
- De initiatiefnemer krijgt na het debat nog 2 minuten spreektijd voor een korte repliek.
- De voorzitter waakt over de goede orde en verloop van dit spreekrecht.

7.

Optie 1: De gemeente-/OCMW-raad neemt, niet later dan [2-3] maanden na de raadsvergadering waarin het voorstel geagendeerd is, een gemotiveerd besluit omtrent het voorstel. De voorzitter van de raad informeert de initiatiefnemers hierover schriftelijk.

Optie 2: Binnen zijn bevoegdheid bepaalt de gemeente-/OCMW-raad welk gevolg zal worden gegeven aan voorstellen en vragen van burgers en hoe dat zal worden bekendgemaakt.

Door de band ontstaat er geen overvloed aan voorstellen van burgers. De Wakkere Burger pleit dan ook voor voldoende tijd en ruimte voor de bespreking van dit onderwerp. We pleiten ook voor een goed voorbereide toelichting door de initiatiefnemers.

Het bewaken van het goed verloop van dit agendapunt houdt ook het correct garanderen in van het spreekrecht van de burger.

De Wakkere Burger pleit hier voor optie 1 met een duidelijke deadline.